

SZALAI PÉTER*

Tűnődés az osztott perszerkezetről szerzett tapasztalatokról

Tanulmányommal Szabó Imre Professor Urat köszöntöm 70. születésnapja alkalmából, és kívánok Neki további jó munkát és jó egészséget!

I. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: új Pp. vagy Pp.) egyik rendszerszintű változtatása a régi Pp.-hez képest az osztott perszerkezet bevezetése. Osztott perszerkezet esetében a polgári per folyamatát ún. percezúra osztja ketté. Az első (perfelvételi) szakaszban megtörténik a kereset- és perindítás, továbbá lezajlik a per formai kereteit és tartalmi vonatkozásait egyaránt rögzíteni hivatott perfelvétel, a második (érdemi) szakaszban pedig a bíróság a felek közreműködésével a perfelvétel lezárásával véglegesített kereseti kérelmet bírálja el azon bizonyítékok alapján, amelyek felhasználását a felek a perfelvétel során indítványozták.

Az osztott perszerkezet bevezetésének célja kifejezetten a perek gyorsabb lefolytatásának lehetővé tétele volt, hiszen a perfelvétel lezárásakor rögzített kereseti- és ellenkérelem utóbb – főszabály szerint – nem módosítható, továbbá a perfelvétel lezárását követően további bizonyítás – szintén főszabály szerint – nem indítványozható. Mindez elvileg azt eredményezi, hogy ezen, az eljárás elhúzódását okozó tényezők kiiktatásával a per lefolytatása rövidebb idő alatt is lehetségessé válik.¹ Már az új Pp. törvényjavaslata is ilyen eljárási rend kialakítására törekedett.²

Az új Pp. jelenlegi normaszövege elsősorban az alábbiak szerint ragadja meg az osztott perszerkezet lényegét:

- *Pp. 183. § (1) A perfelvétel körében a felek keresetlevélben és perfelvételi iratban feltüntetett illetve perfelvételi tárgyaláson előadott tényre és jogra vonatkozó állítással, tagadással, be- vagy elismeréssel, ezekből következő kérelemmel, a tények*

---

* egyetemi docens, SZE Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék

¹ Magyarország Kormánya a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V. 17.) Korm. határozattal elrendelte az új polgári perrendtartás megalkotására irányuló munkálatok megkezdését, majd 2015. január 14-én elfogadta „Az új polgári perrendtartás Konceptióját” (a továbbiakban: Konceptió), amely kodifikációs célként határozta meg többek között a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását, (...) az osztott perszerkezet bevezetését, a perkoncentrációt biztosító eljárási szabályok megteremtését (...).

² 229. oldal. 2. pont.

megállapításához szükséges bizonyítási indítvánnyal, a bizonyítékok és a bizonyítási indítványok értékelésére vonatkozó nyilatkozattal, valamint bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátásával (a továbbiakban együtt: perfelvételi nyilatkozat) - a bíróság közrehatása mellett - meghatározzák a jogvita kereteit.

- Pp. 194. § (1) *Ha a felek a perfelvételi nyilatkozataikat megtették, és a perfelvételi tárgyalás elhalasztásának nincs helye, a bíróság a perfelvételt végzéssel lezárja; a bíróság e végzéséhez kötve van. (2) A perfelvétel lezárása előtt a bíróság a feleket erre figyelmezteti és lehetőséget biztosít további nyilatkozataik megtételére.*
- Pp. 214. § (1) *Az érdemi tárgyalási szakban a bíróság a jogvitának a perfelvétel során meghatározott keretei között bizonyítást folytat le és eldönti a pert.*

Az új Pp. hatályba lépése óta eltelt három és fél év, sőt az első jelentősebb módosítások is hatályba léptek 2021. január 1-jén³; ezek a jelen tanulmány fókuszában lévő kérdéseket is érintették. Úgy vélem, hogy az elmúlt években szerzett tapasztalatok alapján érdemes azon eltűnődni, hogy az osztott perszerkezet mekkora változást hozott ténylegesen az eljárások lefolytatásában.

Tanulmányom mögött nem húzódik meg sem széleskörű empirikus kutatás, sem a joggyakorlat tudományos alaposságú elemzése. Gondolataimat peres képviselőt gyakran vállaló ügyvédként a saját gyakorlati tapasztalataim mellett a célzott kérdéseimre választ adó kollégák válaszaira alapozom.

II. A polgári per osztott szerkezete a kapcsolódó tételesjogi rendelkezések alapján

1. A Pp. 3. §-a szerint *A bíróságnak és a feleknek törekedniük kell arra, hogy az ítélet meghozatalához szükséges valamennyi tény és bizonyíték olyan időpontban álljon rendelkezésre, hogy a jogvita lehetőleg egy tárgyaláson elbírálható legyen.* A Pp. elején, a perkoncentráció alapvető szintű meghatározásánál tehát még utalás sem történik az osztott perszerkezetre, sőt, a 3. § inkább bizonytalanságot ébreszt: a „lehetőleg” egy tárgyalás alatt egy érdemi tárgyalást kell érteni, vagy arra kell törekedni, hogy – a Pp. 196. § első fordulatának megfelelően – a perfelvétel lezárását követően a bíróság nyomban, új határnap kitűzése nélkül térjen át az érdemi tárgyalásra? Határozott válasz nem adható, érdemes inkább az alapvető lényegi üzenetére figyelve általánosságban törekedni – peres félként a peranyag hatékony szolgáltatására, a bíróság szerepkörében pedig a megfelelő közrehatásra (l. alább).

Érdemes itt egy gondolat erejéig kitérni arra, hogy az osztott perszerkezet nem azonosítható a per perfelvételi és érdemi tárgyalásra történő elkülönítésével, hiszen a perfelvétel tárgyaláson történő lefolytatása és lezárása eleve nem kötelező. A Pp. a perfelvételi utak között szabályozza a perfelvételnek a perfelvételi tárgyalás nélkül történő lezárását is.⁴ Ez abban az esetben lehetséges, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy a felek a keresetlevélben és az írásbeli ellenkérelemben megtett nyilatkozataikkal a jogvita kereteit meghatározták, és nem kérték a perfelvételi tárgyalás tartását. Ez a saját gyakorlatomban nem

³ Aa 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról.

⁴ Pp. 197–198. §§.

fordult még elő, és a megkérdezett kollégák elmondása szerint is rendkívül ritka. Egyszerű jogi megítélésű ügyekben fordul elő, különösen – mint pl. egy fizetési meghagyásos eljárásból perré alakult ügyben vagy egy sajtóperben – amikor már a megelőző eljárás iratai és a felek ottani nyilatkozatai kellőképpen tisztázzák az ügy kereteit, de ilyen lehet az az – egyébként önmagában is rendkívül ritka – eset, amikor az alperes ellenkérelmében teljes mértékben elismeri a felperesi követelést. Hátránya a perfelvételi tárgyalás mellőzésének, hogy a felek ekkor elesnek a Pp. 195. §-a szerinti egyezség megkötésétől és az ehhez kapcsolódó mérsékelt illetékfizetési lehetőségtől.⁵

2. A Pp. 6. §-a szerint a bíróság a perkoncentráció érvényesülése érdekében az e törvényben meghatározott módon és eszközökkel hozzájárul ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék. Noha az új Pp. egy másik kifejezett törekvése a professzionális pervitel biztosítása, sőt, a törvényszéki perre modellezett (fő)szabályozással kötelezővé is teszi a jogi képviselést, a bíróság perbeli szerepe továbbra is jelentős a permenetének meghatározásában. A per szakszerűsége, tisztességes lefolytatása, de ugyanúgy a hatékonysága is múlik azon, hogy az eljáró bíró kezében milyen pervezetési eszközök vannak, és hogyan alkalmazza azokat.

A bíró általános pervezetési lehetőségeit a Pp. az alaki pervezetés fogalmában koncentrálja, amely szerint *e törvény keretei között az elnök határozza meg a tárgyaláson és tárgyaláson kívül teljesítendő perbeli cselekményeket, azok sorrendjét, idejét, és gondoskodik a rend fenntartásáról.*⁶ Ezen rendelkezés alapján tehát a bíróság központi szerepet játszik annak meghatározásában, hogy a felek (és persze maga a bíróság is) mikor, mely jogokat gyakorolnak, kötelezettségeket teljesítenek a törvény adta kereteken belül.

Ehhez kapcsolódik két fontos jogintézmény, amelyek egyfelől általános keretet szabnak a bíróság közrehatási tevékenységének, másfelől a laikus fél számára biztosítanak bizonyos korlátozott segítséget, annak érdekében, hogy a fél az eljárásjogban való járatlansága miatt ne szenvedjen hátrányt, illetve ugyanezen okból ne okozza az eljárás elhúzódását.

A Pp. 110. § (1) bekezdése szerint *a bíróság - törvény eltérő rendelkezése hiányában - a) a beadvány bírósághoz történő érkezésétől, b) a beadvány benyújtására nyitva álló határidő lejártától, vagy c) az intézkedésre okot adó egyéb körülmény bekövetkezésétől számított legkésőbb harminc napon belül megteszi a szükséges intézkedéseket.*

Ami a jogérvényesítéshez nyújtott bíróság általi segítségnyújtást illeti, a Pp. 111. §-a szerint *a bíróság köteles a jogi képviselő nélkül eljáró felet perbeli eljárási jogairól és kötelezettségeiről (...) a szükséges tájékoztatással ellátni.*⁷

További fontos cselekvési lehetőség a bíróság számára az anyagi pervezetés összefoglaló jogintézménye, amely az osztott perszerkezethez hasonlóan az új Pp. egyik jelentős novuma. Az elsősorban a Pp. 237. §-ban szabályozott jogintézménynek⁸ az alaki per-

⁵ L. az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény 58. § (1) bekezdés a) pontját.

⁶ Pp. 233. § (1) bekezdés.

⁷ L. még ehhez a Pp. 246. § (4) bekezdését.

⁸ Pp. 237. § (1) Ha a fél perfelvételi nyilatkozata vagy a keresetlevélben feltüntetett nyilatkozata hiányos, nem kellően részletezett vagy ellentmondó, a bíróság közrehat abban, hogy a fél a perfelvételi nyilatkozatát teljesszerűen előadja, illetve annak hibáit kijavítsa.

vezetéstől való elhatárolása nem minden esetben egyértelmű, de általánosságban az mondható el róla, hogy míg az alaki pervezetés az eljárás cselekmények formális (alaki) sorrendjének és időzítésének meghatározására vonatkozik, addig az anyagi pervezetés a felek perbeli joggyakorlásának érdemi-tartalmi vonatkozásait érinti; a Pp. 237. § (4) bekezdése szerint a bíróság a Pp. 237. § (1)-(3) bekezdésben meghatározott esetekben az ügy körülményeitől függően a félhez intézett kérdéssel, nyilatkozattételre felhívással, illetve tájékoztatással járul hozzá ahhoz, hogy a felek eljárási kötelezettségeiket teljesíthessék.

Érdemes külön kitérni az anyagi pervezetésnek a Pp. 237. § (2) bekezdésében szabályozott esetkörére⁹, amely a perben releváns tények bizonyításával függ össze. Ennek a rendelkezésnek a tartalmi megfelelője a régi Pp-ben¹⁰ a 3. § (3) bekezdésében volt megtalálható¹¹, amelynek alkalmazása azonban az anyagi pervezetés hatályos szabályaival ellentétben egyfelől kötelező volt a bíróság számára, másfelől az „előzetesen” fordulat arra utalt (és jellemzően a gyakorlatban is ekként működött), hogy a bíróság ezt a kitanítást az első tárgyaláson, de mindenképpen a bizonyítás foganatosítását megelőzően adta meg a felek számára.

Ehhez képest az új Pp. szerint az anyagi pervezetés alkalmazása opcionális, a bíróság eseti belátására van bízva (pl. szükségtelen kitanítani felet arról, hogy az általa bizonytandó tény közokirattal bizonyítható, ha a fél az okiratot már csatolta a peranyaghoz), „előzetesnek” pedig nem tekinthető, hiszen a 237. § már a XIV. Fejezetben, azaz a perfelvételi és az érdemi tárgyalási szakban alkalmazandó közös rendelkezések között került szabályozásra.

Következésképpen a bíróság akár az érdemi tárgyalás során is élhet ezzel az eszközzel. Arra, hogy ez a lehetőség miért ellentmondásos, alább még kitérek.

Fontos kapcsolódó pervezetési lehetőség még a Pp. 317. § (1) bekezdésének szabálya¹², amely a szakértői bizonyítás kapcsán konkretizálja, kiegészíti a 237. § (2) bekezdés szabályait. Furcsa módon a normaszöveg szimplán Pervezetés alcímmel határozza meg ezt a §-t; álláspontom szerint itt tartalmilag anyagi pervezetéséről van szó, amiből arra is következtetek, hogy a bíróság a szakértői bizonyítás szükségességére az érdemi tárgyalás során, tehát akár előzmény, erre irányuló korábbi indítvány nélkül is figyelmeztethet. Ekkor a bizonyítási indítvány előterjesztése esetén utóbizonyításra kerül sor¹³, amely mint – az új Pp-ben szintén új, összefoglaló elnevezés alá rendezett – esetkör eleve az osztott per szerkezet áttörését jelenti. Ebben a vonatkozásában még szintén foglalkozni fogok velem.

A fentiekből látható, hogy a bíróság kezében továbbra is megvannak azok az eszközök, amelyekkel képes a per menetének meghatározására, ezen belül arra, hogy a felek a perfelvétel során mely eljárási cselekményeket és milyen tartalommal végezzenek el. Ezek az eszközök közvetlenül befolyásolják azt is, hogy a perfelvétel mikor és milyen „tartalommal” zárható le, azaz a peres felek milyen tartalommal véglegesítették perfelvételi nyilatkozataikat.

(2) Ha a perfelvételi nyilatkozat nem terjed ki valamely lényeges tény vonatkozásában a bizonyításra vagy a felek között vita van abban, hogy valamely tény bizonyítása mely felet terheli, a bíróság az (1) bekezdésben foglaltakon túl tájékoztatja a feleket a bizonyíték rendelkezésre bocsátása, illetve a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, valamint a bizonyítás esetleges sikertelenségének következményéről is. (...)

⁹ L. az előző lábjegyzetben.

¹⁰ Az 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról.

¹¹ „A bíróság köteles a jogvita eldöntése érdekében a bizonyításra szoruló tényekről, a bizonyítási teherről, illetve a bizonyítás sikertelenségének következményeiről a feleket előzetesen tájékoztatni.”

¹² Pp. 317. § (1) A bíróság felhívja a fél figyelmét, ha a szakértő alkalmazása szükséges (...).

¹³ L. a Pp. 220. § (1) bekezdés d) pontját és az (5) bekezdés a) pontját.

3. A Pp. számos jogintézmény vonatkozásában egyfajta időbeli-logikai korlátként határozza meg a percezúrát. Ennek lényege, hogy az érintett jogintézmények kizárólag vagy főszabály szerint a perfelvétel lezárását megelőzően alkalmazhatók, megakadályozva ezzel azt a – korábbi évtizedek gyakorlatában tapasztalható – jelenséget, hogy a feleknek több tárgyalást követően jusson eszébe keresetet változtatni vagy a nyolcadik után egy kilencedik tanú meghallgatását is indítványozni, és ezzel akarva-akaratlanul a per befejezését hátráltatni.

A teljesség igénye nélkül ilyen jog, jogintézmény:

- A keresethez csatlakozás (Pp. 40. §);
- A beavatkozás (Pp. 41-46. §§);
- A peres fél személyében bekövetkező változás egyes esetei [a pertárgy igénylése (49. §), az elődmegnevezés (Pp. 50. §), a téves perlés (Pp. 51. §), a felperesi perbelépés a pertárs jogán (52. §), a további alperes perbevonása (53. §)];
- A Pp. 86. (1) bekezdése szerinti speciális perköltség-viselési szabály;
- Az elkülönítés és az egyesítés (117. §);
- A viszontkereset előterjesztése [Pp. 205. § (5) bekezdés];
- A beszámítás előterjesztése, amelynek határideje még korábbi is, mint a perfelvétel lezárása (Pp. 209. §);
- A tényállítások megváltoztatása [Pp. 214. § (3) bekezdés];
- A keresetváltoztatás [Pp. 215. § (1) bekezdés];
- Az ellenkérelem-változtatás [Pp. 216. § (1) bekezdés];
- A bizonyítási indítványok megtétele (a Pp. 220. § tükrében);
- Hivatkozás a bizonyítási eszköz jogsértő voltára [Pp. 269. § (3) bekezdés].

Jelentősége van a tárgyalás perfelvételi vagy érdemi voltának abban is, hogy elvárt-e a felek részvétele a tárgyaláson: a perfelvételi tárgyaláson – jelentőségére tekintettel – kötelező a felek részvétele; a perfelvételi tárgyalás elmulasztásának következménye akár az eljárás megszüntetése is lehet.¹⁴ Az érdemi tárgyalás egyoldalú elmulasztása önmagában nem jár semmilyen jogkövetkezéssel, és az eljárás szünetelésére is csak abban az esetben kerülhet sor, ha az érdemi tárgyalást valamennyi fél elmulasztotta.¹⁵

A fentiek egy jelentős része ugyan ritkábban merül fel a gyakorlatban, de a felsorolásból azért látható, hogy jelentős számú olyan jogintézmény létezik, amelynek alkalmazása kizárólag vagy elsősorban a perfelvételi szakban lehetséges; utóbbi esetben az adott jogintézmény a perfelvétel lezárását követően csak valamilyen megszorítással, vagy további feltétellel alkalmazható.

¹⁴ Pp. 240. § (1) bekezdés g) pont.

¹⁵ Pp. 121. § (1) bekezdés b) pont.

III. Hogyan zárják le a perfelvételt a bíróságok?

A Pp. három ún. perfelvételi utat szabályoz a 187. §-ban, amelyek közül a bíróság választ, mégpedig hogy

- a) a perfelvételi tárgyalás kitűzése előtt további írásbeli perfelvételt rendel el¹⁶,
- b) a keresetlevél és az érdemi ellenkérelem beérkezését követően kitűzi a perfelvételi tárgyalást¹⁷, vagy
- c) a perfelvételi tárgyalás mellőzésével jár el.¹⁸

A gyakorlati tapasztalatok szerint „klasszikus”, leggyakrabban alkalmazott út a b) pont szerinti eljárás, igaz, a 2020. és 2021. évek tavaszi időszakában, a pandémia okozta veszélyhelyzetben gyakorta alkalmazott perfelvételi út volt a további írásbeli perfelvétel alkalmazása [az a) pont szerint] is. Az a) és b) pontok esetében a bíróság a Pp. 194. § alapján a perfelvételi tárgyaláson zárja le a perfelvételt (a két út valójában csak abban különbözik egymástól, hogy milyen terjedelmű írásbeli előkészítés előzte meg a perfelvételi tárgyalást), míg a c) pont esetében a bíróság a Pp. 198. §-a alapján perfelvételi tárgyalás nélkül, értelemszerűen tárgyaláson kívül zárja le a perfelvételt. Ezen utóbbi út ritkán alkalmazott voltáról már a korábbiakban szóltam.

A perfelvételt lezáró végzés ún. pervezető végzés, ellene fellebbezésnek nincs helye. Emiatt is különösen érdekes, hogy hogyan határozza meg a bíróság a pernek a perfelvétel során rögzített kereteit? A Pp. ugyanis erre nézve nem ad semmilyen instrukciót.

A gyakorlatban három módszer tapasztalható. A bíróságok jellemzően – mivel tipikusan a perfelvételi tárgyaláson zárják le a perfelvételt – a végzés indokolásában külön nem foglalják össze a per kereteit, hanem a perfelvételi tárgyaláson megtartott iratismeretetésre, vagyis valójában annak a tárgyalási jegyzőkönyvnek a tartalmára utalnak vissza, amely jegyzőkönyv utóbb magát a perfelvételt lezáró végzést is tartalmazza. Ennél sokkal ritkábban fordul elő az, hogy a bíróság a perfelvételt lezáró végzésben külön összefoglalja a per kereteit, vagyis elsősorban kereseti és az ellenkérelmet, illetőleg az ezekhez kapcsolódó esetleges további kérelmeket (pl. ideiglenes intézkedés iránti kérelmet és beszámítást) és kapcsolódó kérdéseket (pl. alaki védekezés alapján hozott döntést a bíróság hatáskörének és illetékességének megállapításáról). Előfordul még az az eset is – a perfelvételi tárgyalás mellőzésével lezárt perfelvétel esetén ez a kézenfekvő –, hogy a bíróság a keresetlevél és a perfelvételi iratok tartalmára, és nem (vagy nem kizárólag) a tárgyaláson elhangzottakra utalva határozza meg a per kereteit.

---

¹⁶ Pp. 189. § (1) bekezdés a) pont

¹⁷ Pp. 189. § (1) bekezdés b) pont

¹⁸ Pp. 197. §

IV. Milyen jogintézmények relativizálják az osztott perszerkezetet?

A Pp. osztott perszerkezete nem abszolút jellegű, egyes perfelvételi kérdések kivételesen felmerülhetnek az érdemi tárgyalási szakban, illetve az érdemi tárgyalási szak tulajdonképpen tárgya, a bizonyítás is szerepet kaphat – előzetes bizonyítás¹⁹ formájában – a perfelvétel lezárását megelőzően. Mivel az osztott perszerkezettől remélt fokozott perhatékonyaságot sokkal inkább az előbbiektől lehet „félteni”, tekintsük át, hogy mely jogintézményekről van szó.

A Pp. kivételesen a perfelvétel lezárását követően is lehetővé teszi a II. 3. pontban felsoroltak közül

- Az önkéntes beavatkozást a tárgyalás berekesztéséig az ún. önálló beavatkozó esetében, ha a beavatkozó a fél pernyertességéhez fűződő jogi érdekéről önhibáján kívül a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően szerez tudomást, a tudomásszerzést követő harminc napon belül;²⁰
- A felperesi perbelépést a pertárs jogán annak a számára, aki a per megindítására a Pp. 36. § alapján maga is jogosult lett volna, a tárgyalás berekesztéséig²¹ és a további alperes perbevonását ugyanezen az alapon, szintén a tárgyalás berekesztéséig;²²
- A tényállítások megváltoztatását (a tárgyalás berekesztéséig), ha a fél olyan tényre hivatkozik, amely önhibáján kívül, a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után jutott tudomására, illetve következett be, vagy tudomására jutó, illetve bekövetkező tényre tekintettel válik a per eldöntése szempontjából jelentőssé;²³
- A keresetváltoztatást (illetve ezzel együtt a viszontkereset és beszámítás megváltoztatását) a tárgyalás berekesztéséig, ha a keresetváltoztatás – a bármelyik fél által előterjesztett – új tényállítással áll közvetlen okozati összefüggésben, vagy azt a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése indokolja, és a megváltoztatott kereset ugyanabból a jogviszonyból ered, továbbá a bíróság hatásköre és illetékessége a megváltoztatott keresetre is fennáll;²⁴
- Az ellenkérelem-változtatást a tárgyalás berekesztéséig, ha az ellenkérelem-változtatás – a bármelyik fél által előterjesztett – új tényállítással áll közvetlen okozati összefüggésben, vagy azt a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése indokolja;²⁵ és
- A bizonyítási indítványok megtételét utóbizonyítás keretében, legfeljebb a tárgyalás berekesztéséig, ha az
  - a) a keresete, ellenkérelme alapjául hivatkozott tény bizonyítására vagy ellenbizonyításra szolgál, feltéve, hogy az utóbb keletkezett vagy arról önhibáján kívül utóbb szerzett tudomást,

¹⁹ Pp. XXIV. Fejezet.

²⁰ Pp. 41. § (3) bekezdés.

²¹ Pp. 52. § (2) bekezdés b) pont.

²² Pp. 53. § b) pont.

²³ Pp. 214. § (3) bekezdés.

²⁴ Pp. 215. § (1) bekezdés.

²⁵ Pp. 216. § (1) bekezdés.

- b) valamely bizonyítási eszköz bizonyító erejének, bizonyítás eredményének cáfolatára szolgál, feltéve, hogy az ellenbizonyítás lehetőségének módja, eszköze csak a lefolytatott bizonyításból vált számára felismerhetővé,
- c) a keresete, illetve ellenkérelme megváltoztatásának alapjául hivatkozott tény bizonyítására vagy ellenbizonyításra szolgál, feltéve, hogy a kereset-, illetve ellenkérelem-változtatást a bíróság engedélyezi,
- d) a bíróságnak a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követő anyagi pervezetése folytán vált szükségessé, vagy
- e) az új tényállítás alátámasztására vagy cáfolatára szolgál.

A kivételek megengedése jellemzően két okra vezethető vissza: a külső körülmények időközbeni megváltozására (mint pl. a fél hivatkozása olyan új tényre, amely a perfelvételt lezáró végzés meghozatala után következett be) és a per belső fejleményeire történő reflexióra (mint pl. az ellenkérelem megváltoztatásának lehetősége, ha a felperes új tényt állított). A kivételek között különösen ez utóbbi belső összefüggések látszanak jól, mint pl. az ellenkérelem megváltoztatása a keresetváltoztatás alapján vagy az utóbizonyítás a bíróság anyagi pervezetése következményeként.

Mindkét esetkör a per rugalmasságát, és méltányos, végső soron tisztességes voltát hivatott biztosítani azzal, hogy nem kezeli mereven az osztott perszerkezet szabályaiból értelemszerűen következő statikusságot olyan helyzetekben, amelyekben a perfelvétel lezárásával rögzített tényállításokhoz és jognyilatkozatokhoz való ragaszkodás megalapozatlan, esetleg formálisan jogszerű, de „igazságtalan” ítéletekhez vezetne.

A kivételek engedése természetesen járhat azzal, hogy a per befejezése csak később válik lehetségessé, azonban a jogalkotó nyilvánvalóan – és helyesen – nem kizárólag a perhatékonyság szempontjait kívánja érvényesíteni a per szabályai által.

Külön érdemes kiemelni az anyagi pervezetés jelentőségét, amely egyfajta „jolly joker” a bíró kezében. Ahogy arra már korábban utaltam, a Pp. 237. §-a alkalmazható az érdemi tárgyalás során is. Amennyiben tehát az eljáró bíró három érdemi tárgyalást követően jut arra a következtetésre, hogy a kereseti tényállás nem kellően részletezett, közölheti ezt a felekkel anyagi pervezetés keretében, aminek következtében lehetőség nyílik kereset- és ellenkérelem-változtatásra, illetőleg mindegyikkel összefüggésben utólagos bizonyításra is. Ha ez egy évvel a perfelvétel lezárását követően történik meg, a felek joggal vélhetik úgy, hogy az osztott perszerkezet az ő esetükben nem járt fokozott perhatékonysággal.

Az eljáró bírót éppen ezért minden hasonló helyzet komoly mérlegelés elé állíthatja, már csak azért is, mert elkezdtek feltűnni a bírósági gyakorlatban azok a másodfokú döntések, amelyek amiatt helyezik hatályon kívül az elsőfokú ítéletet, hogy a bíró elmulasztotta az anyagi pervezetés alkalmazását, ezzel mintegy megfosztva a fellebbező felet a bizonyítás lehetőségétől.²⁶

²⁶ L. pl. a Civilisztikai Kollégiumvezetők 2019. november 28-29-ei Országos Tanácskozásán elfogadott 21. számú állásfoglalást; <https://www.kuria-birosag.hu/en/node/15368>.

V. Összegzés

Ügyvédi körökben egy ideje hallani a mondást, hogy a perfelvételi tárgyalás az új érdemi tárgyalás. Kétségtelen, hogy az a tény, hogy a perfelvétel során „ki kell teríteni a kártyákat”, a régi Pp. alapján megszokott első tárgyalásnál nagyobb jelentőséget kölcsönöz a perfelvételi tárgyalásnak. Az osztott perszerkezet a korábbiaknál jóval kisebb teret hagy az ügyvédi pertaktikának, hiszen az ügyvéd nem számolhat azzal, hogy pl. egy bizonytalan tanú meghallgatását csak szükség esetén, az eljárás későbbi fejleményeinek függvényében indítványozza. A kereset és az ellenkérelem meghatározása, a perfelvételi tárgyalásra való felkészülés a korábbiakban megszokotthoz képest sokkal inkább az eljárás elejére fókuszálja az ügyvéd munkáját.

Aki a perfelvételi és az érdemi szakasz pusztá elnevezéseiből esetleg arra következtet, hogy az előbbi általában csak valamiféle rövid formáság, és a per folyamatának jelentősebb részét az érdemi tárgyalás teszi ki, valószínűleg téved. Mondják, hogy önmagában a perfelvétel lezárásával fontos kérdések dőlnek el perekben, hiszen, ha pl. az ellenfél eddig nem hivatkozott valamely okirati bizonyítékra – noha mi ettől tartottunk – akkor a követelésünk kedvező elbírálása kapcsán már jóval derülátóbbak lehetünk. Mondják azt is, hogy miután világossá vált a perfelvétel lezárásakor, hogy melyik félnek milyen bizonyítási eszközök állnak a rendelkezésére, az érdemi tárgyalás lefolytatása már-már formális, eredménye szinte borítékolható. Ez akár az egyezségkötés esélyeit is megnövelheti. Az osztott perszerkezet ezen hatásai valójában kedvezőek a perhatékonyság szempontjából.

Természetesen előfordulnak a perfelvételi tárgyalás elhúzódásával járó extrém esetek is, mint pl., ha az alperes alaki védekezéssel a bíróság hatáskörét kifogásolja a per tárgyának eltérő jogi megítélése alapján. Az ilyen esetekben azonban jellemzően nem az osztott perszerkezet idézi elő azt, hogy a per mintegy „beragad” a perfelvételi szakba, mert a per alaki előkérdéseit ettől függetlenül tisztázni kell az érdemi tárgyalás megkezdése (sőt, a „szokványosabb” perfelvételi kérdések, mint pl. a kereset és az ellenkérelem véglegesítése) előtt, ahogy ez már a régi Pp. tárgyalási rendszerében is így volt.

A IV. pontban írott kivételek miatt az osztott perszerkezet nem érvényesül mereven a gyakorlatban. Elvileg minden perben lehet számolni a kivételes helyzetek felmerülésével, amik miatt meg kell engedni a határok átjárhatóságát. A kérdés, hogy jó-e ez így? Megítélésem szerint igen. Az eljárások gyors lefolytatása fontos szempont, de az eljárási szabályoknak az ezen szempontnak történő alárendelése a szakszerűség és az alaposág rovására mehet. A fent hivatkozott kivételek megengedése indokolt. Egyedül az alapvetően nem az osztott perszerkezet érvényesülése alóli kivételt biztosítani hivatott anyagi pervezetés az, aminek kapcsán felmerülhetnek aggályok. Mint ahogy már utaltam rá, ez a jogintézmény rendkívül, talán indokolatlanul is tág kereteket biztosít a bíróság számára ahhoz, hogy a percezúra korlátait felülírja. Alkalmazása lehetséges esetei annyira szubjektíven és esetről esetre eltérően (akár ellentétesen is) értelmezhetők, hogy változatlan normaszöveg esetén megítélésem szerint hosszú ideig fog tartani az egységes joggyakorlat kialakulása. Könnyítene a helyzeten, ha pl. kizárólag a jogi képviselővel nem rendelkező fél vonatkozásában volna alkalmazható a Pp. 237. § (1) bekezdése. (Hiszen a Pp. egyébként oly sok jogintézmény kapcsán várja el a szabatos, részletes nyilatkozattételt a jogi képviselőtől.) Törvényszéki pernél ennél fogva ki is lehetne zárni az alkalmazását. Az sem lenne álláspontom szerint elvetendő megoldás, hogy a Pp. 237. (2) bekezdése szerinti tájékoztatás

általános jelleggel legyen kötelező a bíróság részéről a perfelvétel lezárása előtt, ahogy az a régi Pp. hatálya alatt is működött. Talán nem áll messze a valóságtól annak feltételezése, hogy a bíróságok ehhez korábban már eleve „hozzászoktak”, ahogy az a gyakorlatban ma is érzékelhető. Ezzel megelőzhető lenne a bizonyítással kapcsolatos bizonytalanság felmerülése az érdemi tárgyalási szakban, amivel jelenleg az utóbizonyítást generáló anyagi pervezetés alkalmazása jár.

Ami az osztott tárgyalási rendszer tényleges-időbeli megosztottságát illeti, a gyakorlati tapasztalat az, hogy a bíróságok jellemzően új határnapot tűznek az érdemi tárgyalásra, vagyis az osztott perszerkezet időbeli megosztottsággal is jár. Ennek oka egyszerű: a bíróságok igyekeznek kezelhető időkereteket teremteni a tárgyalásokhoz, és míg egy perfelvételi tárgyalás időigénye viszonylag jól prognosztizálható a keresetlevél és a perfelvételi iratok alapján, addig az érdemi tárgyalás időbeli kereteinek felmérése ekkor még nehéz. Ráadásul mivel a perfelvételi tárgyaláson még van lehetőség bizonyítási indítvány előterjesztésére is, ezen bizonyítás fogantatása további előkészítést igényel: pl. a perfelvételi tárgyaláson indítványozott tanúbizonyításhoz meg kell idézni a tanút. Egy, a keresetlevélben bejelentett tanú megidézése egy perfelvétel lezárását követően nyomban megtartandó érdemi tárgyalásra ugyanakkor kockázatos, mert a perfelvétel során még változhatnak a (bizonyítandó) tényállítások, sőt, az sem kizárt, hogy az alperes a perfelvétel lezárása előtt beismerjen valamely – egyébként a tanúbizonyítás által bizonyítandó – tény, ami miatt a tanú meghallgatása esetleg feleslegessé is válik.

Összefoglalva megállapítható, hogy az új Pp. hatálya lépése óta határozottan érezhető a perekben az osztott perszerkezet hatása. A jogintézmény gondolatformáló erővel bír, hiszen mind a jogi képviselők, mind a bírák a korábitól eltérő módon fognak hozzá a per lefolytatásához – nemcsak technikai értelemben, hanem a pertaktika, gondolkodásmód szintjén is. Természetesen tapasztalhatók megengedőbb és szigorúbb bírói attitűdök egy-egy elkésett bizonyítási indítvány esetén, de a per kereteinek rögzítettsége egyértelműen érezhető az érdemi tárgyalások során, ez pedig valóban a perek gyorsabb befejezését eredményezi.